

CASTELLS CATALANS

CATLLAR

Nom del castell: El Catllar

Data de construcció: segle XI

Municipi: El Catllar

Comarca: Tarragonès

Altitud: 74 m

Coordenades: E 359531.5, N 4559803.5 (ED50 UTM 31N) Longitud: 1° 19' 27.22" Latitud: 41° 10' 32.01" (GPS)

Com arribar-hi: el castell es troba al cantó oest de la mateixa població del Catllar.

Un document del *Llibre Blanc de Santes Creus* ha fet suposar a l'historiador Morera i, de retruc, a l'escriptor Josep Iglésies que el castell del Catllar ja estava edificat l'any 1069. En aquest document, relatiu a una donació de terres, prop del mar, feta pels comtes de Barcelona, s'hi consigna entre els noms de Puigperdiguers —més tard, Montornès, origen de la Pobra de Montornès— i Clarà, la *quadra sancti Petri quod est dictum de Catseras*. Tanmateix, nosaltres, coneixedors que el monestir osonenc de Sant Pere de Casseres gaudí drets al sector de Berà, Roda i Creixell, no sabem apreciar que el document al·ludeixi concretament al Catllar.

De fet, la història deixa el territori del Catllar en la conjectura, pel que respecta a bona part

dels temps medievals. Ho denota el mateix Morera quan apunta: «Sembla que dit terme comarcal formava part del territori cedit a Ponç de Montoliu, en 1066, per Ramon Berenguer I, fixant-li el lloc de Puigdelfí, com a centre de la comarca, tota vegada que un dels seus descendents, anomenat Humbert de Montoliu, era senyor del castell i terme del Catllar en la primera meitat del segle XIV».

El 10 de juny de 1344 fou signada al Catllar —*Castlario*, el 1279— una escriptura per la qual els procuradors del monestir de Poblet adquirien de Pere de Requesens els drets de senyoriu sobre Butsènit i altres llocs del comtat d'Urgell, i amb els diners que rebé el venedor, comprà a la vegada, en nova escriptura, els drets de l'esmentat Humbert de Montoliu so-

bre la vila del Catllar i les de Vilallonga i Puigdelfí, passant aquell senyoriu a poder de la casa de Requesens. Val a dir que una altra versió de la introducció del llinatge Requesens estima que, el 1330, Berenguer de Requesens casà amb Blanca de Montoliu, senyora del Catllar i Puigdelfí.

El fogotjament de 1358 expressa que al lloc del Catllar tenia senyoria Bernat d'Olzinelles, doctor en dret i tresorer del rei Pere el Cerimoniós. Uns anys després, segons el fogotjament dimanat de les Corts de Cervera 1359, era, amb 78 focs, el «Castell de Castlar, de Guerau de Queralt». L'explicació del canvi del cognom en la possessió resulta de la circumstància que Beatriu d'Olzinelles, filla d'altre Bernat (o Bernadí) d'Olzinelles, esposà Guerau de Queralt. Joana de Queralt, filla de Guerau i de Beatriu, heretà el castell del Catllar; casà amb Ramon de Castellar. Pel casament, entra ací el cognom Castellar, dut també per la filla i hereva Elionor.

El feu del Catllar era enterament reial i lliure de tota altra jurisdicció, gaudint el senyor dels mer i mixt imperis i del domini sobre el terme i el poblat. Aquest castell fou tingut en compte durant la guerra de la Generalitat contra el rei Joan II. Així, el 22 de setembre del 1463 els diputats determinaren que fos socorregut «lo castell del Catllar de un altro caxo (de passadors) e de mig quintar de polvora de bombardas per lur custodia e defencio». Un mes després, el 25 d'octubre, «los deputats del General e consell representants lo Principat de Catalunya» escriviren una lletra del següent aire: «Confians de la bondat, suficiencia e

leyaltat de vos honorable En Roger de Clariana, donzell, ab tenor de la present, fahents aquestes coses ab assentiment e voluntat de la egregia dona Elionor de Pallars, senyora del castell devall scrit, consentim e ordenam vos dit honorable En Roger de Clariana en capita del castell del Callar situat prop de la ciutat de Terragona per causa de la guerra que de present es en lo dit Principat axi que vos tant quant a nosaltres plaura siau capita del dit castell e aquell governeu e defenseu e gardeu feelment e be segons se pertany e useu axi en los homens vassalls del dit castell com altres de totes aquelles potestat auctoritat e preheminiencies que semblants capitans han acostumat e poden e deuen. E ab aquesta mateixa vos taxam de salari o stipendi qui ja comensa a correr a XV de setembre prop passat a raho de cent florins dor per any valents LXV ... barchinonesos los quals vos assignam e consignam per vos havedores e exhigidors de aquella major quantitat de pecunia que En Jordi Johan Ycart donzell enemich del dit Principat rebre ha acostumat annualment sobre les rendes drets emoluments del dit castell del Callar».

La localitat del Catllar, que es manifestava contraria a Joan II, estigué assetjada pel comte de Prades durant uns dies d'agost de 1464. Quan, el 30 d'aqueixos mes i any, fou lliurada, pel prior de Navarra, Vilafranca del Penedès als joanistes, la conseqüència immediata fou el lliurament del Catllar, castell que havia estat defensat pel navarrès Menaut de Beaumont.

L'any 1641, resultà d'importància el combat del Catllar, en el qual restaren malparades les forces de Frederic Colona, conestable de Nàpols i príncep de Butera. Nota curiosa: en l'acció del Catllar estrenà les seves armes el famós escriptor castellà Pedro Calderón de la Barca.

«La vila de Catllar —comenta Morera— assolí cert desenvolupament industrial, i semblant riquesa pot assegurar-se que és deguda al senyoriu que va gaudir abans de la supressió de tot dret feudal, puix pertanyent dit senyoriu als comtes de Santa Coloma, els últims posseïdors muntaren un gran establiment amb aigua del Gaià, per a la

fabricació de paper en gran escala, convertida en el segle passat en fàbrica de teixits, i actualment en l'elaboració de paper comú i de peces de drap per a sacs, borrasses, civaders i altres atuells d'envàs».

L'any 1842 —amb escriptura notarial del 12 de maig—, el comte de Santa Coloma va vendre a Josep Safont —a qui devia diners— diversos immobles, entre els quals els del Catllar, «y de consiguiente —expresa l'escriptura— el castillo ó casa antigua enteramente inhabitable y destruido con una hera y pajar y una porción de tierra inculca de cabida un jornal poco mas ó menos». La venda especifica, també, «un horno público de co-

cer pan», «un molino papeler o fábrica de hacer papel de dos tinas», «un molino harinero de tres muelas» i «un molino de aceyte de dos prensas llamadas de libra», tot en el terme del Catllar. Entre els individus que són esmentats com propietaris de terrenys contigus, hi ha Josep Gatell, d'Altafulla. Al cap dels anys, propietari del malmès castell del Catllar —que conserva dues torres de planta rectangular, trossos de la paret mitgera i el pou del glaç— ho és un descendent d'aquest altafullenc, el senyor Josep Maria Baldrich i Gatell, resident a Barcelona, a qui agraïm que ens hagi facilitat l'accés al seu arxiu particular.

En altra publicació, manifestàrem el criteri que, versemblantment, l'etimologia de Catllar o el Catllar parteix d'un *Castellare*. En certa forma, donàvem per vàlida l'opinió de Manuel de Montoliu. La constància de les formes antigues *Castlar* i *Castlario* sembla que avala la interpretació proposada.

Nota: escrit extret del Volum IV dels *Castells Catalans* publicat per l'editor Rafael Dalmau l'any 1993.

Jordi Gironès i Vilardebò
gener de 2011

